

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

ÖRMÉNYEK A SZILÁGYSÁGBAN.

Dr. Herrmann Antaltól

Tavaly voltam Szilágy-Somlyón feleségem unokatestvére, Weinberger Kálmán nagybirtokos és gyártulajdonos vendégszerető házánál, gyönyörű leányának esküvője alkalmából. Fetzer János barátommal, a nagytudományú gymnasiumi tanárral, bejártuk a várost és a környéket, keresve és szemlélve a változatos múlt nyomait. Szilágy-Somlyó a történelem nevezetes helye. Világhírű aranykincs-lelete által a praehistoriában nagy neve van. A város közepén áll az ország egyik legnevezetesebb történelmi emléke. Báthory István kastélya, a hol született a nagy fejedelem és király, a honnan kiindult dicsőséges pályájára. Mozgalmat akartam indítani, hogy restaurálják az omladozó épületet és benne helyezték el a város történelmi emlékeit. Előadásokat akartam tartani és cikkeket írni ez ügyben. Weinberger Kálmán hajlandó lett volna anyagi áldozatokra. De a közönség semmi érdeklődést nem mutatott a dolog iránt, a helyi sajtó előkelően ignorálta az én cselekvésemet.

Most a nyáron ismét jártam Szilágy-Somlyón az örmény múzeum érdekében. Fetzer barátom, sajnálatomra, nem volt otthon. Meglátogattam az előkelő örményeket és kuttattam örmény vonatkozású tárgyak után. Nem hiában.

A minoriták templomában megtaláltam az irodalomban említett örmény álló keresztet. Üres talapzatának belső peremén örmény körírás van, s az 1743 évszám. A leltár szerint már 1700-ban az egyház birtokában volt.

Értékes örmény ereklyék vannak özv. Dr. Józsa Györgyné úrhölgy birtokában. Mindenekelőtt egy 6 barackmagból álló karperecz. Egy örmény pap faragta Kufsteinban, a hol a magyar szabadságharcban való hősi részvételeért sokáig fogva volt. Bámulusos finom művészi faragvány; különböző alakokkal. A magokat kisorsolták volt. Paskuj József nyerte el és ő foglaltatta aranyba, s tétetett hozzá egy 48-as aranyat csatnak. Az abszolútizmus idejében bezárták érte és elkobozták az ereklyét. Az egyik magon lelánczolt magyar alak volt ábrázolva. A lánczot

levették s aztán visszaadták a karpereczet. E tárgynak igazán méltó helye volna az örmény múzeumban. Tanubizonyossága az örmények vallásosságának, hazafiságának, ügyességének és kegyeletének.

Nagyértékű és ritka néprajzi fontosságú örmény tárgyak vannak Tankó Bertalan ügyvéd nejének, a Szilágy-Somlyón született Govrig Katalin úrhölgynek birtokában. Első sorban egy régi ékes mátkagyűrű, állítólag a XVI. századból. Két összefűzött szívet mutat. Házasságoknál kölcsön kérték az ismerős örmények A nemzeti múzeum 100 frtot ígért érte. Ugyancsak itt van egy néhai Nováknénak kis „fehér gyöngyös ládája“, mely e család menyasszonyainak ékszertartója volt. 120 éves. Egy pénzerszényt, melyet Placsintár Bálintné, Novák Kata 1818-ban készített, apró színes gyöngyökből; a tulajdonos úrnő az örmény múzeumnak ajánlt fel.

Tankóné közölte velem, hogy menyénél, Tankó Károlynénél Újvidéken még nevezetesebb örmény vonatkozású ékszerek vannak. Egy híres zományczos nyakláncz, a XVI. századból, melyet Pulszky 500 frtra becsült volt, hozzá két régi karperecz és ezenkívül egy 200 éves ezüst serleg. Közelebről Újvidékre utazom az örmény múzeum érdekében, s akkor ezeket is megnézem és leirom.

Özv. Lázár Ödönné úrhölgynél láttam két régi vízfestményt papíron: Sanctus Gregorius és Sancta Barbara Virgo. Ezenkívül még Hubert Jenő nagybirtokos úrnak vannak régi örmény ereklyéi és ékszerei és Paskuj József földbirtokos úrnak van egy arany-nyakláncza.

A Szilágy-Somlón lakó örmények közül megemlítem még a következőket: Pap Tódor városgazda, Fejér Gergely kereskedő, Kovrig Antal gazdálkodó, Hubert József birtokos, Simay Gerő birtokos, Paskuj István, Merza Jenő földmívelési iskolai tanár, Roska Márton városi végrehajtó, özv. Verzár Józsefné, özv. Gámentzy Lukácsné. Ezek közül többeket meglátogattam, de nem találtam örmény vonatkozású tárgyakat. A közeli Varsoczon laknak Simay Miklós és Donogán János birtokosok, Gyöngyösön Puskás István, kinek egy érdekes Mária-képe van.

Szilágy-Somlyóról házigazdám leányával és nejével, dr. Róth Hugó zilahi ügyvéddel kocsin átrándultam a megye székhelyére Zilahra. Itt is meglátogattam néhány előkelő örményt, tájékoztam az örmények életviszonyai iránt, kérdezősködtem örmény vonatkozású tárgyak után és törekedtem érdeklődést kelteni az örmény múzeum iránt. Múzeumi tárgyakat nem találtam, ilyenek létezéséről tudomást nem szereztem. A zilahi örmények közül megemlíthetem a következőket: Bogdánffy birtokos, Harmat Imre kereskedő, Bogdánffy Ferencz kereskedő, Nuridsán Miklós kereskedő, Bárány testvérek kereskedők, Govrig József városi tisztviselő, Lengyel kereskedő; özv. Moldován Lajosné, Korbuly leány; özv. Mártonfiné, özv. Dr. Szongott Jánosné, Pap József; örmény nők még Zeidler nyug. pénzügyigazgató neje, Obengarberné, szül. Pap Róza, Chabodánné Ábrahám leány.

A megyében még több helyen vannak előkelőbb örmények; nevezetesen Krasznán is. Ezeket más alkalommal fogom felkeresni.

Ennek a nyárnak nagy részét arra szántam volt, hogy országszerte meglátogassam a hazai örmények előkelőit és propagandát csináljak az örmény múzeum érdekében. Az alapszabályok megerősítésének késedelme jóformán meghiusította e tervemet. Ez bizony nincs hasznára ennek a nagyfontosságú ügynek.

A LEGELSŐ, NEMEGYESÜLT ÖRMÉNY FŐPAPNÁL.

II.

Visszatérve a mennyországba Gábor angyal, nem sok jót mondhatott a különféle keresztény népekről; mert mindegyike többé-kevésbé eltért a régi tanoktól, felvett sok új, idegen elemet szertartásai közé. Legfőbb öröme telt az örmény parasztban; mert az tartotta meg leg-hívebben az ősi vallást. Így az ázsiai népek általában,

ha nem is oly műveltek, mint az európaiak, annál inkább megtartották az ősi szokásokat.

Ő szentsége is volt Európában, részt vett a berlini kongresszuson s szeretne minket kezeseknek itt tartani, míg Németország beváltja Bismark ígérését s kényszeríti Törökországot, a berlini szerződés 61. §-ának betartására.

Végre mentegetődött, hogy a mostani rossz viszonyok folytán nem fogadhatnak még jobban, de vendégszeretetők oly tiszta, mint a még Noe által ültetett szőlőkertjeik bora, melyet óvatosan élvezünk, nehogy úgy járjunk, mint az öreg Noe.

Vezetőnk egy néhány köszönő szava után eltávoztunk. Erre meglátogattuk az igen érdekes muzeumot, mely sok régiséget, képet, ásványt stb. tartalmaz. Nagyon értékesek a régi könyvtár könyvei és kéziratái. Igen szép bibliákat s más theologiai munkákat mutattak.

Innen a pénztárhelyiségbe vezettek, mely még most is mutatja a mult évi szeptember hóban végzett orosz garázdálkodás nyomait: feltörött vas-szekrényeket, összezuzott ládákat, szétszakított könyveket, szétszórt okiratokat stb. Ekkor ugyan, az államellenes conspiratio ürügye alatt, megfosztották az örményeket összes egyházi vagyonuktól, 470000 rubelt vivén el s gondnokság alá helyezték egész gazdálkodásukat.

Gondolható, hogy az erőszakoskodás nem tette az örményeket oroszbarátokká.

Most átmentünk a székesegyházba. Nagy kötemplom ez, mely kitünően mutatja az örmény-görög templomok építési styljét, a rövid kereszt alakot, közepén magas nyulánk kupolával.

A templom belsejét a túlbuzgóság vagy ötven évvel ezelőtt elrontotta; bemeszelte a szép, de már nagyon rongált falfestményeket. Ezek maradványai még a felső boltívek közt láthatók s így rosszabb az összbenyomás, mintha mindent bemeszeltek volna. Jelenleg gyűjtenek pénzt a festmények helyreállítására.

A templom közepén a szentély, hol megjelent annak idején az Üdvözítő. A templomot szép szőnyegek ékesítik. Rendkívül gazdag a templom kincsháza.